

ADAM KACZOR

WALOR PRAWNY OPINII ZESPOŁU PROBOSZCZÓW KONSULTORÓW W PROCEDURZE USUNIĘCIA PROBOSZCZA

Jedną z gwarancji zachowania transparentności postępowań administracyjnych dotyczących procedury usunięcia proboszcza jest etap zasięgnięcia przez biskupa opinii członków zespołu proboszczów konsultorów. W związku z powyższym powstaje pytanie o charakter prawny tejże opinii i skuteczność działań podjętych przez biskupa w sytuacji, w której nie zwróci się on do zespołu proboszczów konsultorów o wyrażenie opinii w konkretnej sprawie administracyjnej bądź jego działania będą sprzeczne ze zdaniem wyrażonym przez konsultorów. Dlatego też w niniejszym artykule analizie zostaną poddane przepisy dotyczące statusu zespołu proboszczów konsultorów oraz jego kompetencji, a także dokonana zostanie wykładnia przepisów dotyczących ważności aktów prawnych, w których kompetentna władza zobowiązana jest do uzyskania opinii jakiegoś organu bądź zespołu osób.

1. STATUS PRAWNY ZESPOŁU PROBOSZCZÓW KONSULTORÓW

Genezy utworzenia zespołu proboszczów konsultorów¹, jako organu obligatoryjnego, możemy doszukać się w kan. 3 dekretu Świętej Kongregacji

Ks. dr ADAM KACZOR – asystent w Katedrze Historii, Norm Ogólnych, Prawa Sakramentów i Instytutów Życia Konsekrowanego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: kaczor@lu.onet.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8015-6782>

¹ Mimo że KPK/83 nie używa nazwy „zespół proboszczów konsultorów”, a jedynie określenia „zespół” (*coetus*), to za J. Dudą należy stwierdzić, że ze względu na pastoralny charakter tego organu oraz jego kompetencje, przyjęta w polskiej kanonistyce nazwa jest adekwatna i powinna

Konsystorialnej z dnia 20 sierpnia 1910 r. *Maxima cura*², w którym nakazano w przypadku postępowań dotyczących usunięcia proboszcza z urzędu, aby biskup bądź inny kompetentny podmiot przed rewizją decyzji o usunięciu konkretnego proboszcza, zwrócił się o opinię dotyczącą zasadności wydania dekretu usunięcia do dwóch proboszczów egzaminatorów (*examinatores*)³.

W czasie prac prowadzonych nad rewizją Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego padła propozycja, by normy kodeksowe dotyczące usunięcia i przeniesienia proboszcza rozciągnąć także na inne urzędy kościelne, gdzie wymagana jest władza święceń. Wniosek kardynała Marty został odrzucony na Sesji plenarnej w 1981 r. Uzasadniono, że ta procedura ma dotyczyć tylko urzędu proboszcza, który „ma jedyne w swoim rodzaju znaczenie”. Te szczególne procedury mają stać na straży stabilności urzędu proboszcza, z którym związana jest wielka odpowiedzialność⁴.

Ustawodawca ostatecznie nakłada obowiązek utworzenia tego organu w kan. 1742 § 1 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 r.⁵: „Jeżeli na podstawie przeprowadzonego badania ustalono, że istnieje przyczyna, o której w kan. 1740, biskup omawia sprawę z **dwoma proboszczami, wybranymi z zespołu ustanowionego na stałe w tym celu przez Radę kapłańską na propozycję biskupa**; jeśli biskup dojdzie później do wniosku, że należy przystąpić do usunięcia, podając – do ważności – przyczynę i argumenty, radzi proboszczowi po ojcowsku, by zrezygnował w ciągu piętnastu dni” oraz w kan. 1750 KPK/83: „Biskup, jeżeli mimo przytoczonych racji uważa, że nie powinien odstępować od swojego zamierzenia, **musi z dwoma proboszczami, dobranymi według przepisu kan. 1742 § 1, rozważyć racje**, które są

wejść na stałe do nomenklatury kanonistycznej. J. DUDA, *Zespół proboszczów konsultorów. (Wykładnia kan.1742 i 1750 KPK)*, „Roczniki Nauk Prawnych” 10 (2000), nr 2, s. 73.

² Sacra Congregatio Consistorialis, De amotione administrata ab officio et beneficio curato, Decretum *Maxima cura* (20 VIII 1910), AAS 2 (1910), p. 636-648.

³ Szerzej o proboszczach egzaminatorach zob. M. SITARZ, *Competences of collegial organs in a particular Church in the exercise of executive power according to the Code of Canon Law of 1983*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013, s. 79.

⁴ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, *Communicationes* XVI (1984) s.89-90; zob. także K. LÜDICKE, *Einführung vor 1740* – Wprowadzenie do komentarza kanonów dotyczących procedury usunięcia i przeniesienia proboszczów, [w:] *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, Münster 1984-. Wydaje się, że ta procedura nie jest w kręgu zainteresowań kanonistycznych. Obszerny komentarz w języku niemieckim *Handbuch des katholischen Kirchemrechts* pod red. St. Häring, W. Rees i H. Schmitz nie zawiera specjalnego komentarza procedury, są tylko wzmianki przy omawianiu innych kwestii.

⁵ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski w: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

za lub przeciw przeniesieniu; jeśli nadal uważa, że należy dokonać przeniesienia, winien ponowić wobec proboszcza ojcowskie wezwanie”.

Z analizy powyższych przepisów wynika, że podmiotem kompetentnym do ustanowienia zespołu proboszczów konsultorów jest Rada kapłańska – „zespół kapłanów będący jakby senatem biskupa i reprezentującym prezbiterium” (kan. 495 § 1 KPK/83)⁶. Zadanie to Rada powinna wykonać na propozycję biskupa (*Episcopo proponente*). W tym miejscu pojawia się jednak wątpliwość, jak należy rozumieć powyższe sformułowanie. J. Duda uważa, że wskazana klauzula oznacza, że zespół proboszczów konsultorów nie jest organem obligatoryjnym w Kościele partykularnym, bowiem jego ustanowienie uzależnione jest od woli biskupa⁷. Innego zdania są M. Sitarz i J. Wroceński, którzy uważają, że zespół ten powinien być ustanowiony w każdej diecezji i strukturze z nią zrównanej⁸. Dlatego też należy zastanowić się nad *ratio legis* utworzenia zespołu proboszczów konsultorów, którym jest realizacja zasady pomocniczości i dobra wspólnego oraz zasady praworządności w Kościele partykularnym⁹. Innymi słowy, organ ten ma wspomagać biskupa w wykonywanej przez niego władzy administracyjnej, zapewniając mu jak najszersze spektrum informacji i opinii, jego rolą jest także zapewnienie legalności dalszego postępowania administracyjnego. Ponadto przypomnieć należy, że to właśnie biskup przewodniczy pracom Rady kapłańskiej oraz określa zakres spraw, którymi Rada powinna się zajmować (kan. 500 KPK/1983), a więc sformułowanie „na propozycję biskupa” należy odczytywać jako wyłączną powinność biskupa do przedstawienia na forum Rady

⁶ W pozakodeksowych Kościołach partykularnych, takich jak Personalna Administratura Apostolska św. Jana Marii Vianneya oraz ordynariaty personalne dla anglikanów powracających do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, kompetencja ta przynależy do rady zarządzającej. Szerzej zob. P. ZAJĄC, *Status prawny ordynariatów personalnych dla anglikanów powracających do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim*, Lublin: Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2017, s. 190. Podczas zaistnienia sytuacji *sede vacante* kompetencja powołania zespołu proboszczów konsultorów spoczywa na kolegium konsultorów, które w świetle prawa przejmuje obowiązki i prawa Rady kapłańskiej (kan. 501 § 2).

⁷ J. DUDA, *Zespół proboszczów konsultorów*. (Wykładnia kan. 1742 i 1750 KPK), s. 73-74.

⁸ M. SITARZ, *Organy kolegialne w Kościele partykularnym*, [w:] *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. J. Krukowski, M. Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004, s. 134; J. WROCEŃSKI, *Wieloosobowe pomocnicze organy w zarządzaniu Kościołem partykularnym*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 28 (2015), s. 105

⁹ Zob. J. KRUKOWSKI, *Kolegialne organy konsultacyjne w Kościele partykularnym*, [w:] *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie*, red. J. Krukowski, T. Rozkrut, Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 2004, s. 28-30.

kapłańskiej sprawy powołania zespołu proboszczów konsultorów i dopilnowanie, aby wybór został dokonany na podstawie i w granicach prawa określonego w kan. 164-179 KPK/83¹⁰.

Ustawodawca w kan. 1742 § 1 KPK/83 stanowi, że zespół proboszczów powinien być ustanowiony na sposób stały, co należy rozumieć, jako zagwarantowanie mu stabilności funkcjonowania. Jej przejawem jest fakt, że ustawodawca nie przewidział możliwości usunięcia członków tego zespołu, a także jego rozwiązania z mocy prawa w sytuacji *sede vacante* bądź *sede impedita*¹¹. Nie oznacza to jednak, że członkowie zespołu pełnią swoje zadania dożywotnio, istnieje bowiem możliwość wprowadzenia kadencyjności członkostwa. Rządcy Kościoła partykularnego przysługuje także kompetencja budowania struktury kurii diecezjalnej. Winno to być zawsze w granicach ram prawnych wyznaczonych przez prawo powszechne, co oznacza, że biskup diecezjalny może kreować sytuację prawną członków zespołu proboszczów konsultorów np. poprzez wprowadzenie przepisów dotyczących utraty członkostwa w tymże gremium¹².

W skład zespołu powołanego przez Radę kapłańską powinni wejść wyłącznie proboszczowie. Wynika to z interpretacji językowej kan. 1742 § 1 KPK/83, zgodnie z którym „Jeżeli na podstawie przeprowadzonego badania ustali się, że istnieje przyczyna, o której w kan. 1740 KPK/83, biskup omawia sprawę z **dwoma proboszczami** ...”. A zatem tylko osoby, które zostały mianowane przez biskupa diecezjalnego na urząd proboszcza, mogą być członkami gremium, o którym mowa w kan. 1742 § 1 KPK/83. Ważne jest podkreślenie faktu mianowania jako warunku *sine qua non*, a zatem osoby, którym formalnie nie powierzono troski nad parafią, a które spełniają wymagania, jakie stawia prawo dla proboszczów, nie będą mogły wejść w skład

¹⁰ Zob. T.J. PAPROCKI, *The method of proceeding in administrative recourse and in the removal or transfer of pastors*, [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law commissioned by the Canon Law Society of America*, red. J.P. Beal, J.A. Cordien, T.J. Green, New York: Paulist Press, 2000, s. 1841; P. Zając, *Status prawny ordynariatów personalnych dla anglikanów powracających do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim*, s. 190.

¹¹ Szerzej na temat stabilności zespołu proboszczów konsultorów zob. T. GAŁKOWSKI, *Usunięcie proboszcza. Analiza konkretnego przypadku*, „Łódzkie Studia Teologiczne” 21 (2002), s. 95-97.

¹² Por. Congregatio pro Episcopis, *Direttorio Apostolorum successores per il ministero pastorale dei vescovi* (22 II 2004), Vatican: LEV, 2004; tekst polski: Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium „Apostolorum successores” o pasterskiej posłudze biskupów*, w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. M. Sitarz, W. Kacprzak, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2006, s. 517-711, nr 177 [dalej cyt.: AS].

zespołu proboszczów konsultorów¹³. Istotną kwestią jest również znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy proboszczowie muszą być członkami Rady kapłańskiej, żeby mogli zostać wybrani do zespołu proboszczów. W tym zakresie ustawodawca kościelny milczy. Wydaje się, stosując interpretację celowościową, że kandydaci do omawianego gremium nie muszą być jednocześnie członkami Rady kapłańskiej. A zatem Rada może dokonać wyboru spośród wszystkich proboszczów inkardynowanych do diecezji.

Prawo powszechne nie reguluje też liczby członków zespołu proboszczów, pozostawiając tą kwestię do unormowania przez prawo partykularne. Ustawodawca wspomina wyłącznie, że zespół powinien składać się z przynajmniej dwóch członków. Wydaje się jednak, że Rada kapłańska powinna wybrać większą ich liczbę tak, aby zagwarantować biskupowi diecezjalnemu swobodę w wyborze konkretnych konsultorów przy podejmowaniu decyzji dotyczących usunięcia bądź przeniesienia proboszczów¹⁴.

Określając status prawny zespołu proboszczów konsultorów, należy zastanowić się, czy gremium to jest organem kolegialnym, czy organem kolektywnym. Odpowiedź na to pytanie pozwoli w dalszej części artykułu na prawidłowe określenie waloru prawnego opinii, jaka wydawana jest przez zespół przy procedurze dotyczącej usunięcia i przeniesienia proboszcza.

Legalną definicję organu kolegialnego zawarł ustawodawca kościelny w kan. 115 § 2 KPK/83, zgodnie z którym: „Zespół osób, który może być ustanowiony co najmniej z trzech osób, **jest kolegialny, jeżeli jego działanie określają członkowie współdziałający w podejmowaniu decyzji, na równych prawach lub nie, zgodnie z przepisami prawa i statutów;** w przeciwnym wypadku jest niekolegialny”. A zatem przez organ kolegialny rozumieć należy zespół osób, w którym wszyscy jego członkowie uczestniczą w jakiś sposób w podejmowaniu decyzji – wydawania opinii bądź udzielania zgody¹⁵. W opozycji do organu kolegialnego stoi organ kolektywny, w którym podejmowanie decyzji odbywa się poprzez indywidualne działanie poszczególnych członków.

¹³ Wymaganiami tymi są: święcenia prezbiteratu (kan. 521 par. 1); odznaczanie się zdrową nauką i dobrymi obyczajami, gorliwością pasterską oraz cnotami wymaganymi przy zarządzaniu parafią (kan. 521 par. 2); zdanie egzaminu proboszczowskiego (kan. 521 par. 3); pozytywna opinia dziekana, w którego okręgu znajduje się parafia (kan. 524).

¹⁴ M. SITARZ, *Wymóg zasięgnięcia przez biskupa opinii zespołu proboszczów w sprawach dotyczących usuwania i przenoszenia proboszczów (kan. 1742)*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 16 (2003), s. 85.

¹⁵ Zob. TENŻE, *Competences of collegial organs in a particular Church in the exercise of executive power according to the Code of Canon Law of 1983*, s. 54.

W przypadku zespołu proboszczów konsultorów odpowiedzi na pytanie dotyczące jego kolegiального bądź kolektywnego charakteru dostarcza sam ustawodawca stanowiąc w kan. 1742 § 1 KPK/83, że biskup musi skonsultować sprawę z dwoma proboszczami wybranymi spośród zespołu. Oznacza to, że w podejmowaniu działania udział biorą tylko niektórzy członkowie tego gremium, którzy indywidualnie i samodzielnie ustosunkowują się do sprawy przedstawionej przez biskupa. Dlatego też, biorąc pod uwagę powyższe rozważania, uznać należy, że zespół proboszczów konsultorów jest organem kolektywnym.

2. ZADANIA

Zadania, jakie zostały nałożone na zespół proboszczów konsultorów przez ustawodawcę kościelnego, konkretyzują się wyłącznie podczas postępowania administracyjnego w zakresie usunięcia bądź przeniesienia proboszcza. Zgodnie z kan. 1742 § 1 KPK/83, w sytuacji, w której biskup diecezjalny lub inny kompetentny podmiot posiada informację, że posługiwanie jakiegoś proboszcza stało się szkodliwe albo nieskuteczne w wyniku zaistnienia jakiejś przyczyny i istnieją przesłanki do wydania dekretu usunięcia, biskup powinien omówić sprawę z dwoma wybranymi przez siebie proboszczami z zespołu ustanowionego przez Radę Kapłańską. Biskup posiada w tym wypadku swobodę doboru konsultorów, z którymi zostanie przedyskutowana sprawa. Podobna procedura została przewidziana w kan. 1750 KPK/83, przy postępowaniu dotyczącym przeniesienia proboszcza.

Dyskusja z przedstawicielami zespołu proboszczów konsultorów ma pomóc biskupowi w ocenie, czy zaistniałe przesłanki mogą stanowić przyczynę usunięcia bądź przeniesienia proboszcza. G. Leszczyński zauważa, że ustawodawca nie przewidział sposobu przeprowadzania konsultacji z dwoma proboszczami – czy ma ona zostać przeprowadzona z każdym z proboszczów indywidualnie, czy razem oraz w jakim czasie¹⁶. Biskup może skorzystać z dyspozycji zawartej w kan. 127 § 1 KPK/83, zgodnie z którą: „Gdy prawo postanawia, że przełożony do podjęcia czynności potrzebuje zgody lub rady jakiegoś kolegium lub zespołu osób, winien zwołać kolegium lub zespół, zgodnie z postanowieniem kan. 166, chyba że – gdy chodzi tylko o uzyska-

¹⁶ G. LESZCZYŃSKI, *Postępowanie w sprawie usunięcia proboszcza w świetle KPK z 1983 r.*, „Prawo Kanoniczne” 52 (2009), nr 3-4, s. 347.

nie rady – inaczej zastrzega prawo partykularne lub własne”. Zwołanie proboszczów konsultorów może zatem polegać na wezwaniu ich we wskazanym czasie w określone miejsce (kan. 166 § 1 KPK/83). Istnieje również możliwość konsultacji indywidualnej z każdym z proboszczów z osobna¹⁷. Niezależnie jednak od sposobu zwołania, biskup wraz z informacją o konsultacji powinien przekazać konsultorom wszystkie dokumenty dotyczące danej sprawy, w celu zapoznania się z nimi i wyrobienia własnego osądu. Celem konsultacji jest bowiem rozważenie, czy w materiale przedstawionym przez biskupa znajdują się obiektywne przesłanki wydania dekretu usunięcia lub przeniesienia proboszcza¹⁸. Na proboszczów konsultorów ustawodawca nakłada obowiązek szczerego wyrażenia swojej opinii oraz zachowania tajemnicy (kan. 127 § 3 KPK/83). Nie powinni oni kierować się animozjami w stosunku do proboszcza, którego dotyczy postępowanie. Procedura administracyjna musi cechować się zasadą bezstronności oraz równego traktowania strony.

Jeśli w wyniku konsultacji u biskupa pojawi się pewność, że istnieje przesłanka usunięcia bądź przeniesienia, powinien on skierować do proboszcza, którego postępowanie dotyczy, wezwanie, aby ten w terminie piętnastu dni złożył rezygnację z posługi (kan. 1742 § 1 KPK/83). Jeżeli proboszcz nie zgadza się z osądem biskupa, powinien mieć możliwość przejrzania akt sprawy oraz przedstawienia swoich racji (kan. 1745, n. 1 KPK/83). Na tym etapie proboszcz ma prawo poznać nazwiska konsultorów, którzy brali udział w dyskusji dotyczącej słuszności usunięcia. Prawo to jest bowiem emanacją prawa do obrony. W tym czasie proboszcz może zgłosić zastrzeżenia co do osób, które brały udział w konsultacji, jeśli udowodni, że kierowali się oni osobistymi uprzedzeniami¹⁹. Po tym etapie biskup po raz kolejny powinien

¹⁷ Może to nastąpić drogą elektroniczną bądź telefoniczną, jeżeli taka praktyka przyjęta jest w danej kurii. Zob. M. SITARZ, *Wady kościelnych aktów administracyjnych wynikające z pominięcia przez biskupa diecezjalnego opinii lub zgody kolegialnych organów konsultacyjnych*, [w:] *Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie*, red. J. Krukowski, T. Rozkrut, Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 2004, s. 135.

¹⁸ Zob. T. PIERONEK, *Administracyjne usunięcia lub przeniesienie proboszcza*, „Prawo Kanoniczne” 32 (1989), nr 1-2, s. 34. Szerzej o przyczynach usunięcia zob. K. ORZESZYNA, *Przyczyny administracyjnego usunięcia proboszcza*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 16 (2003), s. 68-79; A. KACZOR, *Postępowanie wyjaśniające w procedurze usunięcia proboszcza*, „Biuletyn SAWP KUL” t. XIII (2018), 15 (2), s. 121-132.

¹⁹ Szerzej zob. Z. GROCHOLEWSKI, *Trasferimento e rimozione del parroco*, w: *La parrocchia*. Città del Vaticano: LEV 1997, s. 225. Szerzej o możliwości odwołania się od decyzji biskupa

zwołać proboszczów konsultorów, aby odnieśli się do przedstawionych kontrargumentów. W tym wypadku biskup może zwrócić się do tych samych konsultorów bądź wybrać nowych z zespołu ustanowionego przez Radę kapłańską, jeśli tamci nie mogą wykonać zleconego im zadania (kan. 1745, n. 2 KPK/83).

Podsumowując – zadania, jakie zostały przewidziane dla zespołu proboszczów konsultorów, dotyczą wyłącznie konsultacji w administracyjnych sprawach dotyczących usunięcia i przeniesienia proboszczów. W zależności od stadium, w którym znajduje się dana sprawa, udział zespołu może być ograniczony do jednej opinii bądź dwukrotnej. Takie uregulowania pozostawiają jednak pewien niedosyt, bowiem za P. Zającem możemy stwierdzić, że potencjał, jaki niesie za sobą zespół proboszczów konsultorów, nie został w pełni wykorzystany²⁰. Wydaje się, że instytucja ta mogłaby zostać wykorzystana również przy przeprowadzaniu egzaminów proboszczowskich czy w sytuacjach dotyczących spraw majątkowych w parafii, które przekraczają zwykły zarząd. Zespół ten mógłby odgrywać również pewną rolę przy mianowaniu nowych proboszczów, badając zdadność kandydatów i służąc swoją opinią biskupowi diecezjalnemu. Odpowiednie przepisy w tej materii mogą zostać zawarte w prawie partykularnym, czy to na szczeblu diecezjalnym, czy podczas obrad Konferencji Biskupów. Dlatego też jako wniosek *de lege ferenda* należy postulować ponowne pochylenie się nad tą jakże cenną i wartościową instytucją prawa, w zgodzie z zasadą uznania kompetencji oraz w duchu kan. 473 § 1 KPK/83: „Biskup diecezjalny powinien czuwać nad tym, by wszystkie sprawy związane z zarządzaniem całą diecezją były odpowiednio koordynowane i zawsze skierowane ku lepszemu osiągnięciu dobra powierzonej mu części ludu Bożego”²¹.

3. CHARAKTER PRAWNY OPINII PROBOSZCZÓW KONSULTORÓW

Istotnym zagadnieniem przy etapie konsultacji biskupa z dwoma proboszczami wybranymi z zespołu ustanowionego przez Radę kapłańską jest określenie waloru prawnego opinii, a więc znalezienie odpowiedzi na pytania:

zob. G. LESZCZYŃSKI, *Kościelna procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Warszawa: UKSW 2008.

²⁰ P. ZAJĄC, *Status prawny ordynariatów personalnych dla anglikanów powracających do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim*, s. 191.

²¹ Por. AS nr 60, 178.

czy biskup jest zobligowany do przedyskutowania sprawy z konsultorami? Jaki charakter ma ta opinia (wiązący czy konsultacyjny) i czy biskup jest zobowiązany do podporządkowania się jej?

W celu odpowiedzi na powyższe pytania należy sięgnąć do przepisów zawartych w Księdze I KPK/83, w której ustawodawca zawarł normy ogólne prawa kanonicznego, a wśród nich regulacje dotyczące aktów prawnych (kan. 124-128). „Do ważności aktu prawnego wymaga się, by był on dokonany przez zdolną do tego osobę oraz by były w nim zawarte wszystkie jego istotne elementy konstytutywne i zostały wypełnione formalności oraz warunki wymagane przez prawo do ważności aktu” (kan. 124 § 1). Z analizy powyższego przepisu wynika, że w przypadku dokonywania czynności prawnych, aby uznać je za skuteczne (ważne) na forum zewnętrznym, należy spełnić określone przesłanki, do których należą: kompetentna władza, odpowiednia forma aktu, spełnienie innych czynności wymaganych prawem²².

Pomijając kwestie związane z podmiotem władzy oraz samą formą prawną dokonania administracyjnego usunięcia proboszcza, w omawianej sprawie znaczącą rolę odgrywa trzeci wymóg, jakim jest spełnienie innych czynności przewidzianych w prawie. Innymi czynnościami, o których stanowi kan. 124 § 1 KPK/83 mogą być: forma pisemna, obecność świadków czy wymóg uzyskania przed podjęciem aktu opinii bądź zgody jakiegoś gremium, jak w przypadku postępowania dotyczącego usunięcia proboszcza z urzędu²³. Konkretyzację powyższego przepisu odnaleźć można w kan. 127 KPK/83, w którym ustawodawca uszczegóławia, że jeśli prawo nakłada na przełożonego obowiązek uzyskania opinii bądź zgody jakiegoś gremium lub zespołu osób, do ważności aktu prawnego wymaga się uczynienia zadość temu obowiązkowi. Niezastosowanie się do nakazu ustawodawcy może skutkować wadliwością aktu prawnego, a więc jego nieważnością lub rozwiązalnością²⁴. Omawiany kanon zawiera również wskazówki, jak należy postępować w przypadku uzyskiwania zgody i opinii od organów kolegialnych oraz niekolegialnych. Przy konsultacji przeprowadzanej z zespołem proboszczów konsultorów zastosowanie znajdzie kan. 127 § 2, n. 2 KPK/83, który odnosi się do organów niekolegialnych i zgodnie z którym „jeżeli jest wymagana rada, nieważny jest akt przełożonego bez wysłuchania zdania tych osób”.

²² R. SOBAŃSKI, *Czynności prawne*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I: *Księga I. Normy ogólne*, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2003, s. 203.

²³ Por. Tamże, s. 204.

²⁴ J. DUDZIAK, *Prawo kanoniczne I. Normy ogólne*, Tarnów: Biblos 2002, s. 90; J. KRUKOWSKI, *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2011, s. 413.

Dlatego też omówienie sprawy z dwoma proboszczami konsultorami przy administracyjnym postępowaniu dotyczącym usunięcia proboszcza z urzędu, o którym stanowi ustawodawca w kan. 1742 § 1, należy traktować jako bezwarunkowy nakaz, którego adresatem jest biskup diecezjalny. Pominięcie tego wymogu skutkować będzie z mocy prawa nieważnością dalszej procedury administracyjnej i pociągać będzie za sobą obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej taką czynnością prawną (kan. 128)²⁵. Ustawodawca kościelny w kan. 127 § 2, n. 2 KPK/83 stanowi ponadto, że „Wprawdzie przełożony nie ma żadnego obowiązku pójść za ich zdaniem, chociażby było zgodne, jednakże bez przeważającego powodu – przez siebie ocenianego – nie powinien odstępować od wyrażonego przez nich zdania, zwłaszcza gdy jest zgodne”. Oznacza to, że biskup nie jest związany opinią konsultorów, jednak nie powinien postępować wbrew niej, chyba że ma pewność co do zaistnienia przyczyny usunięcia²⁶. Z takim postępowaniem biskupa może jednak być związana inna kategoria prawna, jaka występuje wyłącznie na gruncie prawa kanonicznego, a mianowicie niegodziwość aktu prawnego. Niegodziwość nie oznacza jednak nieważności. Akt prawny może być ważny, ale niegodziwy, tzn. dotknięty określoną wadą prawną, która może dotyczyć celu bądź środka²⁷. Celem aktów administracyjnych w Kościele jest dobro dusz wiernych. Natomiast przez środek należy tutaj rozumieć nieadekwatność zastosowanych instrumentów prawnych do konkretnej sytuacji²⁸.

*

Etap zasięgnięcia opinii dwóch proboszczów konsultorów w administracyjnej procedurze usunięcia proboszcza z urzędu stanowi jedną z gwarancji zachowania zasady bezstronności oraz równego traktowania strony. Przy po-

²⁵ Szkoła, o której stanowi ustawodawca w kanonie, musi zostać wyrządzona bezprawnie, to znaczy z pominięciem prawa i musi mieć znamiona niesprawiedliwości. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. I: *Zagadnienia wstępne i normy ogólne*, Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 2002, s. 266.

²⁶ J. KRUKOWSKI, *Sposób postępowania w rozpatrywaniu rekursów administracyjnych oraz usuwaniu i przenoszeniu proboszczów*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. V: *Księga VII. Procesy*, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2007, s. 440.

²⁷ M. SITARZ, *Wady kościelnych aktów administracyjnych*, s. 137.

²⁸ Aktem ważnym, ale niegodziwym może być sytuacja wydania dekretu usunięcia, pomimo negatywnej opinii proboszczów konsultorów, według których istnieją inne środki zaradzenia problemom powstałym w danej parafii. Sam ustawodawca w kan. 1741, nr 3 KPK/83 stanowi, że przyczyną usunięcia może być „złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą dla Kościoła, **ilekroć na zarządzenie zlu brak innego środka**”.

mocy tej instytucji prawnej biskup zostaje wyposażony w narzędzie, dzięki któremu może podjąć słuszną i celowościową decyzję dotyczącą konkretnego podmiotu, będącego stroną postępowania. Z drugiej strony, stadium wspólnej dyskusji stanowi również w pewnym sensie gwarancję dla proboszcza, przeciwko któremu toczy się cała procedura, bowiem nad sprawą pochylają się osoby, które tak jak i on zmagają się z posługiwaniem na parafii oraz znają realia i trudności, z jakimi ta posługa jest związana. Pozwala to na lepsze zrozumienie sytuacji proboszcza i obiektywną opinię dotyczącą zaistnienia jednej z przesłanek wydania dekretu o usunięciu proboszcza. Dlatego też wymóg konsultacji został obwarowany klauzulą nieważności czynności prawnej, jeśli biskup pominąłby ten etap. Nie oznacza to jednak, że biskup związany będzie opinią wyrażoną indywidualnie przez członków zespołu konsultorów, bowiem to do jego kompetencji przynależy swobodne mianowanie proboszczów w swoim Kościele partykularnym. Nie powinien on jednak postępować wbrew zdaniu konsultorów, tym bardziej, jeżeli zgadzają się oni ze sobą co do wniosków końcowych i zaproponują biskupowi inne rozwiązanie, które w ich ocenie może załagodzić sytuację powstałą w wyniku działalności bądź zaniechania proboszcza. Biskup bowiem naraża się w takim wypadku na niegodziwość czynności prawnych, a co za tym idzie – na obowiązek naprawienia szkody powstałej w wyniku wydania takiego aktu prawnego. Biskupi powinni pamiętać przy tym, że każda sprawa dotycząca usunięcia proboszcza z urzędu jest delikatna i dlatego powinien podchodzić do nich z rozważą, korzystając z doświadczenia członków zespołu proboszczów konsultorów i nie traktując ich zdania wyłącznie jako koniecznej formalności przy dalszej procedurze, lecz jako „synowską radę” w konkretnych sprawach.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski [w:] *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
- Congregatio pro Episcopis, *Direttorio Apostolorum successores* per il ministero pastorale dei vescovi (22 II 2004), Vatican: LEV 2004; tekst polski: Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium „Apostolorum successores” o pasterskiej posłudze biskupów*, [w:] *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. Mirosław Sitarz, Wiesław Kacprzak, Lublin: Wydawnictwo KUL 2006, s. 517-711.
- Sacra Congregatio Consistorialis, *De amotione administrata ab officio et beneficio curato*, *Decretum Maxima cura* (20 VIII 1910), AAS 2 (1910), s. 636-648.

Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Authentice Interpretando, Relatio synthesim animadversionum ab EM.MIS atque EXC.MIS patribus Commissionis ad novissimum schema Codicis Iuris Canonici exhibitarum, cum responsionibus a secretaria et consultoribus datis. Communicationes XVI (1984), s. 27-90.

LITERATURA

- DUDA Jan: Zespół proboszczów konsultorów (Wykładnia kan.1742 i 1750 KPK), „Roczniki Nauk Prawnych” 10 (2000), nr 2, s. 71-77.
- DUDZIAK Jan: Prawo kanoniczne I. Normy ogólne, Tarnów: Biblos 2002.
- GALKOWSKI Tomasz: Usunięcie proboszcza. Analiza konkretnego przypadku, „Łódzkie Studia Teologiczne” 21 (2012), s. 89-98.
- GROCHOLEWSKI Zenon: Trasferimento e rimozione del parroco, [w:] La parrocchia, Città del Vaticano: LEV 1997, s. 199-247.
- HÄRING Stephan, REES Wilhelm, SCHMITZ Heribert: Handbuch des katholischen Kirchenrechts. Dritte, vollständig neu bearbeitete Auflage. Regensburg: Pustet Verlag 2015, s. 21-72.
- KACZOR Adam: Postępowanie wyjaśniające w procedurze usunięcia proboszcza, „Biuletyn SAWP KUL” t. XIII (2018), 15 (2), s. 121-132.
- KRUKOWSKI Józef: Kolegialne organy konsultacyjne w Kościele partykularnym, [w:] Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie, red. Józef Krukowski, Tomasz Rozkrut, Tarnów: Wydawnictwo Biblos 2004, s. 21-31.
- KRUKOWSKI Józef: Prawo administracyjne w Kościele, Warszawa: Wydawnictwo UKSW 2011.
- KRUKOWSKI Józef: Sposób postępowania w rozpatrywaniu rekursów administracyjnych oraz usuwaniu i przenoszeniu proboszczów, [w:] Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. V: Księga VII. Procesy, red. Józef Krukowski, Poznań: Pallottinum 2007, s. 420-450.
- LESZCZYŃSKI Grzegorz: Kościelna procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II, Warszawa: UKSW 2008.
- LESZCZYŃSKI Grzegorz. Postępowanie w sprawie usunięcia proboszcza w świetle KPK z 1983 r., „Prawo Kanoniczne” 52 (2009), nr 3-4, s. 337-354.
- LÜDICKE Klaus: Einführung vor 1740 – Wprowadzenie do komentarza kanonów dotyczących procedury usunięcia i przeniesienia proboszczów, [w:] Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici, Münster 1984-.
- ORZESZYNA Krzysztof: Przyczyny administracyjnego usunięcia proboszcza, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 16 (2003), s. 68-79.
- PAPROCKI Thomas J.: The method of proceeding in administrative recourse and in the removal or transfer of pastors, [w:] New Commentary on the Code of Canon Law commissioned by the Canon Law Society of America, red. John Paul Beal, James A. Cordien, Thomas J. Green, 1837-1853, New York: Paulist Press 2000.
- PAWLUK Tadeusz: Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II, t. I: Zagadnienia wstępne i normy ogólne, Olsztyn: Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne 2002.
- PIERONEK Tadeusz: Administracyjne usunięcie lub przeniesienie proboszcza, „Prawo Kanoniczne” 32 (1989), nr 1-2, s. 27-43.

- SITARZ Mirosław: Competences of collegial organs in a particular Church in the exercise of executive power according to the Code of Canon Law of 1983, Lublin: Wydawnictwo KUL 2013.
- SITARZ Mirosław: Organy kolegialne w Kościele partykularnym, [w:] Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, Lublin: Wydawnictwo KUL 2004, s. 115-153.
- SITARZ Mirosław: Wady kościelnych aktów administracyjnych wynikające z pominięcia przez biskupa diecezjalnego opinii lub zgody kolegialnych organów konsultacyjnych, [w:] Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie, red. Józef Krukowski, Tomasz Rozkrut, Tarnów: Wydawnictwo Biblos 2004, s. 127-144.
- SITARZ Mirosław: Wymóg zasięgnięcia przez biskupa opinii zespołu proboszczów w sprawach dotyczących usuwania i przenoszenia proboszczów (kan. 1742), „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 2003, nr 16, s. 80-88.
- SOBAŃSKI Remigiusz: Czynności prawne, [w:] Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. I: Księga I. Normy ogólne, red. Józef Krukowski, Poznań: Pallottinum 2003, s. 201-212.
- WROCEŃSKI Józef: Wieloosobowe pomocnicze organy w zarządzaniu Kościołem partykularnym, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 2015, nr 28, s. 97-113.
- ZAJĄC Paweł: Status prawny ordynariatów personalnych dla anglikanów powracających do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, Lublin: Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 2017.

WALOR PRAWNY
OPINII ZESPOŁU PROBOSZCZÓW KONSULTORÓW
W PROCEDURZE USUNIĘCIA PROBOSZCZA

Streszczenie

Zgodnie z procedurą kodeksową usunięcia proboszcza wymagane jest zasięgnięcie opinii zespołu proboszczów konsultorów przez biskupa diecezjalnego. Co do obligatoryjności tegoż organu panują różne opinie. W podejmowaniu działania udział biorą tylko niektórzy członkowie tego gremium, którzy indywidualnie i samodzielnie ustosunkowują się do sprawy przedstawionej przez biskupa. Zespół proboszczów konsultorów jest organem kolektywnym. Biskup nie jest związany opinią konsultorów, jednak nie powinien postępować wbrew niej, chyba, że ma pewność co do zaistnienia przyczyny usunięcia proboszcza. Może narazić się w takim wypadku na niegodziwość czynności prawnych, a co za tym idzie, na obowiązek naprawienia szkody powstałej w wyniku wydania takiego aktu prawnego. Etap zasięgnięcia opinii dwóch proboszczów konsultorów stanowi jedną z gwarancji zachowania zasady bezstronności oraz równego traktowania strony.

Słowa kluczowe: urząd proboszcza; rada kapłańska; biskup diecezjalny; procedura administracyjna; usunięcie

THE LEGAL VALUE OF THE OPINION OF THE GROUP OF PARISH PRIESTS
IN THE PROCEEDING OF REMOVAL OF PARISH PRIESTS

Summary

In accordance with the code procedure for the removal of a parish priest, the diocesan bishop must take advice of the group of parish priests. There are different opinions about necessity of this consultative group. Only some members of this group take part in giving his advice to the matter which was presented by the bishop. The group of parish priests is a collective body. The diocesan bishop is not obliged to accept their opinion, nonetheless he cannot act contrary to it, unless he is sure of reasons for the removal of the parish priest from his office. In such a case, he may cause the illicit of the legal act, consequently he will be obliged to repair the damage inflicted which arose as a result of issuing such a legal act. The stage of seeking the opinion of two parish priests is one of the guarantees of maintaining the principle of impartiality and equal treatment of the party.

Keywords: the office of parish priest; the presbyteral council; the diocesan bishop; administrative procedure; removal from office